

NGHỊ LUẬN VỀ MỘT BÀI THƠ, ĐOẠN THƠ

(1 tiết)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Có kĩ năng nêu luận điểm, nhận xét, đánh giá về nội dung và nghệ thuật của một bài thơ, đoạn thơ.
- Biết cách làm bài văn nghị luận về một tác phẩm thơ, đoạn thơ.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LUU Ý

1. Về nội dung

- a) Nghị luận về một tác phẩm thơ trước đây thường được trình bày dưới hình thức kiểu bài phân tích hoặc bình giảng bài thơ. Các kiểu bài đó vẫn có ưu điểm của chúng. Song tên gọi các kiểu bài ấy thiên về thực hiện một vài thao tác nghị luận riêng biệt mà chưa chú ý đến thực chất nghị luận là đưa ra luận điểm và luận cứ bằng phương pháp lập luận, giảm nhẹ mức độ quan tâm tới luận điểm của người viết. Vì vậy, chúng tôi sẽ gọi chung bài nghị luận về văn học là *nghị luận* : nghị luận về một bài thơ, đoạn thơ (hoặc bình luận bài thơ, đoạn thơ).

b) Nghị luận về một tác phẩm thơ có những tính chất khác hẳn với nghị luận về một tư tưởng, đạo lí hay về một hiện tượng đời sống. Thơ ca thuộc nghệ thuật ngôn từ, là sản phẩm của sáng tạo tưởng tượng và nhu cầu biểu cảm. Sự cảm nhận ý nghĩa và vẻ đẹp của thơ ca cũng mang đậm tính chất chủ quan. Vì thế, bài nghị luận này cho phép ghi nhận những ấn tượng và cảm xúc về ấn tượng đó, cho phép liên tưởng và tưởng tượng. Tuy nhiên, các liên tưởng, tưởng tượng ấy phải chân thật và trung thực.

Việc nhận xét, đánh giá một tác phẩm thơ không đơn giản. Song HS đã được học cách đánh giá, nhận xét tác phẩm thơ trong Chương trình Ngữ văn THCS và hoàn toàn có thể làm được bài nghị luận này.

2. Về phương pháp

Do từ THCS, HS đã biết làm văn nghị luận về bài thơ, đoạn thơ, cho nên để khỏi trùng lặp, bài học tiến hành dưới hình thức thực hành. GV hướng dẫn HS thực hiện yêu cầu của Đề 1. Sau đó tổng kết về những yêu cầu khi làm một bài nghị luận về một bài thơ, đoạn thơ. Nếu còn thời gian, hướng dẫn HS làm tiếp Đề 2 theo phương pháp vấn đáp và GV tổng kết.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

Hoạt động 1. Tìm hiểu đề, tìm ý, lập dàn ý cho Đề 1

1. Tìm hiểu đề

GV nêu đề bài, nêu câu hỏi gợi ý tìm hiểu đề cho HS phát biểu. Có thể nêu câu hỏi : Đề yêu cầu giải quyết vấn đề gì ? Bình luận một đoạn thơ trong bài thơ *Voi vàng* của Xuân Diệu. Bình luận đoạn thơ là bình luận ý nghĩa và nghệ thuật của nó. HS cần hiểu rõ bình luận đoạn thơ, bài thơ có thể không chỉ là nêu nhận xét, đánh giá đoạn thơ, bài thơ, mà khi cần thiết còn có thể tranh luận với những cách nhận xét, đánh giá khác mà mình cho là không phù hợp.

2. Tìm ý

GV yêu cầu HS đọc kĩ đoạn thơ và cho biết có thể nêu ra những ý kiến bình luận nào. Tất cả HS làm nháp vào giấy hoặc vở, sau đó GV gọi một số HS đọc, tổ chức trao đổi. GV chốt lại các ý chính. Gợi ý tham khảo :

- *Voi vàng* là một bài thơ tiêu biểu của Xuân Diệu.
- Đoạn trích là phần cao trào cảm xúc của bài thơ.

– Cả đoạn thơ là những động từ biểu cảm mãnh liệt : *ôm, riết, say, hôn, cắn* ; là khát vọng tận hưởng tuổi xuân tràn thế : *chênh choáng, đã đầy, no nê*.

– Khát vọng hưởng thụ tuổi xuân, hương sắc tràn thế không mới, nhưng sức mãnh liệt, cường độ, sự giục giã, vỗ vập là hoàn toàn mới.

Qua hai ý này, GV nên cho HS trao đổi, liệu tư tưởng của nhà thơ có dẫn đến khuynh hướng hưởng lạc, sống gấp rất tiêu cực hay không, hay chỉ là sự trỗi dậy của cảm xúc về sự sống, ý thức về giá trị của sự sống.

– Ý thức về thời gian tàn phai nhanh chóng cũng được cảm thụ sâu sắc chưa từng có.

– Mức độ biểu hiện tình cảm công khai, thành thực, không che đậy là rất mới.

– Bài thơ đánh dấu sự chín muồi trong ý thức về *cái tôi* con người, là sự thể hiện rõ rệt *cái tôi* của nhà thơ và của thơ mới.

– Ngôn ngữ trong bài thơ rất mới.

Lưu ý : Đối với mỗi ý, GV hỏi HS cần sử dụng thao tác nghị luận nào : phân tích, quy nạp, so sánh,...

3. Lập dàn ý

GV yêu cầu HS, từ các ý trên sắp xếp một dàn ý hợp lí cho bài viết. Chú ý ba phần mở bài, thân bài, kết bài.

Hoạt động 2. Tìm hiểu đề, tìm ý, lập dàn ý cho Đề 2.

Đề này là đề mở, HS có thể làm theo cách bình giảng, phân tích hay bình luận đều được.

Trình tự các bước thực hiện giống như gợi ý đối với đề trên.

Hoạt động 3. Tìm hiểu đề, tìm ý, lập dàn ý cho Đề 3.

Mục đích hoạt động này là luyện tập cách làm bài văn nghị luận về một tác phẩm thơ trọn vẹn.

1. Tìm hiểu đề. Đề yêu cầu bình luận bài thơ *Tây Tiến*.

2. Tìm ý

– Đọc kĩ lại bài thơ để tìm những nét đặc sắc nổi bật của bài thơ về nội dung và về hình thức.

– Nêu những nhận xét của mình về các đặc sắc nói trên.

GV dựa vào những điều đã dạy trong bài *Tây Tiến* mà gợi ý về nội dung cho HS tham khảo.

Đối với mỗi ý, cần lựa chọn sử dụng thao tác nghị luận phù hợp.

3. Lập dàn ý

Gợi ý sắp xếp ý theo một trật tự hợp lí.

4. Viết một vài đoạn văn, tuỳ thời lượng trên lớp

Hoạt động 4. Tổng kết, củng cố

Trên cơ sở thực hành các đề văn trên, GV chốt lại một số yêu cầu cơ bản của bài văn nghị luận về một bài thơ, đoạn thơ như sau :

– Để làm được dạng đề này trước hết HS cần đọc kĩ bài thơ, đoạn thơ, tìm được những nét đặc sắc về nội dung và hình thức, làm cơ sở để nêu nhận xét, đánh giá.

- Nêu nhận xét, đánh giá về bài thơ, đoạn thơ (luận điểm).
- Sử dụng luận cứ để thuyết phục người đọc về nhận xét của mình.
- Lập dàn ý hợp lí. Chú ý mở bài cần giới thiệu bài thơ, đoạn thơ và tác giả, trích dẫn các câu thơ phải chính xác đến từng dấu chấm, dấu phẩy.